

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-45>

УДК 339.9:901(477)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ РЕГІОНУ

FEATURES OF RECREATIONAL TOURISM DEVELOPMENT IN THE TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE REGION

Колесник Тетяна Василівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2061-3184>

Багнета Володимир Анатолійович

аспірант,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6590-3815>

Kolesnyk Tetiana, Bahnetta Volodymyr

Vinnitsia National Agrarian University

Стаття розглядає організаційно-економічні аспекти розвитку рекреаційного туризму м. Вінниця, який має високий рекреаційний потенціал, що відкриває перед регіоном перспективи стати однією з провідних туристичних зон України. Це вказує на важливість якісної туристичної інфраструктури та ефективних маркетингових стратегій для задоволення потреб відвідувачів. Стратегічний підхід до розвитку рекреаційного туризму в регіоні включає активне взаємодію між Департаментом культури та туризму місцевої державної адміністрації, іншими управліннями та відділами, а також громадськими та туристичними організаціями. Ця кооперація спрямована на стимулювання росту туристичної привабливості м. Вінниця через розробку та реалізацію комплексних програм та проєктів. Однак, наявність ефективних стратегій і підходів до розвитку рекреаційного туризму в регіоні є ключовим елементом для оптимізації його потенціалу. Розробка та реалізація стратегії, що враховує унікальні рекреаційні можливості м. Вінниця, дозволить досягнути сталого розвитку в цій сфері, збільшити доходи місцевих громад та покращити якість життя населення. Сприяння розвитку туризму в м. Вінниця передбачає залучення інвестицій у туристичну інфраструктуру, підвищення кваліфікації працівників галузі, розвиток маркетингових стратегій та брендуння територій. Ці заходи допоможуть підвищити конкурентоспроможність регіону на туристичному ринку, привабити більше відвідувачів та створити умови для розвитку нових туристичних продуктів і послуг. Визначено, що для ефективного використання та розвитку туристичного потенціалу м. Вінниця важливим аспектом є інтеграція зусиль місцевої влади, бізнесу, громадського сектору та освітніх інституцій. Співпраця усіх зацікавлених сторін забезпечить створення інноваційного, збалансованого туристичного продукту, що відповідає потребам сучасних туристів і сприяє сталому розвитку регіону. Враховуючи вищезазначене, м. Вінниця має можливість стати не тільки важливим центром рекреаційного туризму в Україні, але й прикладом ефективного використання культурного та природного потенціалу для сталого розвитку регіону.

Ключові слова: м. Вінниця, регіональний туризм, рекреаційний туризм, пам'ятки архітектури, туристична індустрія, стратегія розвитку.

The article examines the organizational and economic aspects of the development of recreational tourism in Vinnitsia, which has a high recreational potential, which opens up prospects for becoming one of the leading tourist areas of Ukraine. This indicates the importance of quality tourism infrastructure and effective marketing strategies to meet the needs of visitors. A strategic approach to the development of recreational tourism in the region includes active interaction between the department of culture and tourism of the local state administration, other departments and departments, as well as public and tourism organizations. This cooperation is aimed at stimulating the growth of Vinnitsia's tourist attraction through the development and implementation of complex programs and projects. However, the presence of effective strategies and approaches to the development of recreational tourism in the region is a key element for optimizing its potential. The development and implementation of a strategy that takes into account the unique recreational opportunities of the Vinnitsia region will allow to achieve sustainable development in this area, increase the income of local communities and improve the quality of life of the population. Promoting

the development of tourism in Vinnytsia involves attracting investments in tourism infrastructure, improving the qualifications of industry workers, developing marketing strategies and branding territories. These measures will help to increase the competitiveness of the region in the tourist market, attract more visitors and create conditions for the development of new tourist products and services. It was determined that Vinnytsia has a significant tourist potential, and for its effective use and development, it is important to integrate the efforts of local authorities, businesses, the public sector, and educational institutions. The cooperation of all interested parties will ensure the creation of an innovative, balanced tourist product that meets the needs of modern tourists and contributes to the sustainable development of the region. Taking into account the above, the city of Vinnytsia has the opportunity to become not only an important center of recreational tourism in Ukraine, but also an example of effective use of cultural and natural potential for the sustainable development of the region.

Key words: Vinnytsia, regional tourism, recreational tourism, architectural monuments, tourist industry, development strategy.

Постановка проблеми. В умовах децентралізації влади в Україні роль рекреаційного туризму як сфери з надання послуг населенню стає особливо значущою для сталого розвитку територіальних громад, зокрема міських. Це пояснюється тим, що рекреаційний туризм, як індустрія відновлення духовних, фізичних та моральних сил людей (передусім виснажених і покалічених війною), передбачає розвиток і самої цієї сфери, і відповідної інфраструктури, і видів діяльності, функціонально пов'язаних з нею (готельно-ресторанна та лікувально-оздоровча діяльність, транспорт тощо). Відповідно, це сприяє створенню нових робочих місць, зростанню валового регіонального продукту й наповненню доходної частини бюджетів усіх рівнів.

Але попри значні можливості для розвитку рекреаційного туризму, значний рекреаційно-туристичний потенціал міських територіальних громад в Україні, існують численні перешкоди і навіть загрози, особливо у прифронтових територіальних громадах, для його розвитку. Тому актуалізуються питання і наукового, і практичного змісту щодо удосконалення нормативно-правової бази для розвитку і функціонування рекреаційного туризму, залучення інвестицій, розвитку споріднених та підтримуючих видів діяльності, маркетингу та брендування територіальних громад, зокрема міських, задля зростання обсягів та підвищення якості послуг у цій сфері. Такий підхід до розвитку рекреаційного туризму якнайкращим чином сприятиме інтеграції цієї сфери в господарські комплекси міських територіальних громад України та вирішенню в них багатьох проблем у контексті економічних, соціальних та екологічних аспектів сталого розвитку.

Серед міських територіальних громад України Вінницька громада має один із найбільших потенціалів для динамічного розвитку в ній рекреаційного туризму. Особливо в цьому

відношенні виділяється центр громади – місто Вінниця – завдяки своїй унікальній історії, культурним та рекреаційним ресурсам. Відтак, активізація туристично-рекреаційного потенціалу м. Вінниці та Вінницької міської громади загалом сприятиме не тільки їх соціально-економічному розвитку, а, до певної міри, й розвитку Вінницької області та України загалом. Однак для цього необхідним є не тільки фінансове та матеріально-технічне, а ще й наукове забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ряд дослідників, зокрема А. Алієва [1] та Т. Захарова [2], піднімають питання про недостатньо глибокий аналіз нерівномірного розподілу у просторі та компліментарності рекреаційних і туристичних ресурсів у контексті розвитку рекреаційного туризму на місцевому та регіональному рівнях, що вказує на необхідність наукового пошуку в цьому напрямку. У працях З. Герасимчук [3] та І. Левицької [4] досліджені особливості функціонування об'єктів туристичної індустрії України. Грунтовні дослідження, присвячені аналізу привабливості України для туристів, динаміці розвитку туристичної сфери та встановленню напрямків її зростання, провели В. Зайцева та Т. Шелеметьєва [5]). Ними було виділено вісім ключових принципів інновацій в туризмі та розглянуто як позитивні, так і негативні аспекти, що впливають на впровадження нововведень у цій галузі. Такі вчені, як Н. Павліха, І. Цимбалюк та А. Савчук [6], присвятили своє дослідження аналізу факторів, які надають учасникам ринку туристичних послуг вагомим конкурентним перевагам. Водночас питання розвитку рекреаційного туризму на рівні територіальних громад, зокрема міських, як наприклад Вінницької, потребують детального вивчення та основи аналізу їх туристично-рекреаційного потенціалу та пошуку шляхів використання наявних конкурентних переваг.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначити організаційно-економічні аспекти розвитку рекреаційного туризму в м. Вінниця, як центрі області й територіальної громади, з метою підвищення його привабливості для відвідувачів та стимулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі завдання:

- провести аналіз існуючого стану та потенціалу рекреаційного туризму в територіальних громадах регіону;
- розробити стратегічні рекомендації щодо покращення організаційно-економічних аспектів розвитку рекреаційного туризму у Вінницькій міській територіальній громаді;
- оцінити вплив розвитку рекреаційного туризму у Вінницькій міській територіальній громаді на сталий розвиток Вінницької області.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні Вінницька область вирізняється своїм високим туристично-рекреаційним потенціалом, що робить її однією з найбільш перспективних у плані розвитку рекреаційного туризму. Тут зосереджено 320 об'єктів та територій природоохоронного фонду, включаючи 45 заповідників (з них 18 мають державне значення), 213 природних пам'яток (з них 8 державного значення), 33 заповідних урочища, 29 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (11 з державним статусом), а також 1893 історичні, 1724 археологічні, 574 архітектурні пам'ятки, серед яких 146 мають національне значення [7]. Ключові рекреаційні ресурси області також охоплюють природно-територіальні комплекси, гарні

кліматичні умови, ліси біля міст та водойми. Для стимулювання росту та збільшення привабливості рекреаційного туризму, Департамент міжнародного співробітництва та регіонального розвитку облдержадміністрації Вінницької обласної військової адміністрації активно взаємодіє з іншими управліннями і відділами адміністрації, а також з громадськими та туристичними організаціями регіону.

У 2023 році серед відвідувачів Вінниччини особливою популярністю користувалися такі види туризму як історико-культурний, оздоровчий, релігійний та спортивний (рис. 1).

Аналізуючи узагальнені дані про різні види туризму, доцільно підкреслити, що значна частка (83%) культурно-освітнього туризму у м. Вінниця впливає з багатства культурної спадщини регіону, а ключем до задоволення відвідувачів є якісна туристична інфраструктура. У 2023 році інтерес до тематичних турів знизився до 8,8%, що обумовлено складнощами, пов'язаними з пандемією на світовому рівні та війною в Україні [8].

Розробка стратегії для розвитку рекреаційно-туристичної системи області є складним, але життєво необхідним процесом. Стратегія має акцентувати увагу на використанні унікальних переваг рекреаційно-туристичних систем області та окремих районів і територіальних громад з огляду на сучасний рівень рекреаційної індустрії та вимоги, закладені у державних і регіональних програмах сталого розвитку.

Враховуючи роль рекреаційного туризму в економіці країни, критично важливо визначити потенційні напрямки для розвитку рекреаційно-туристичного сектора Вінницької

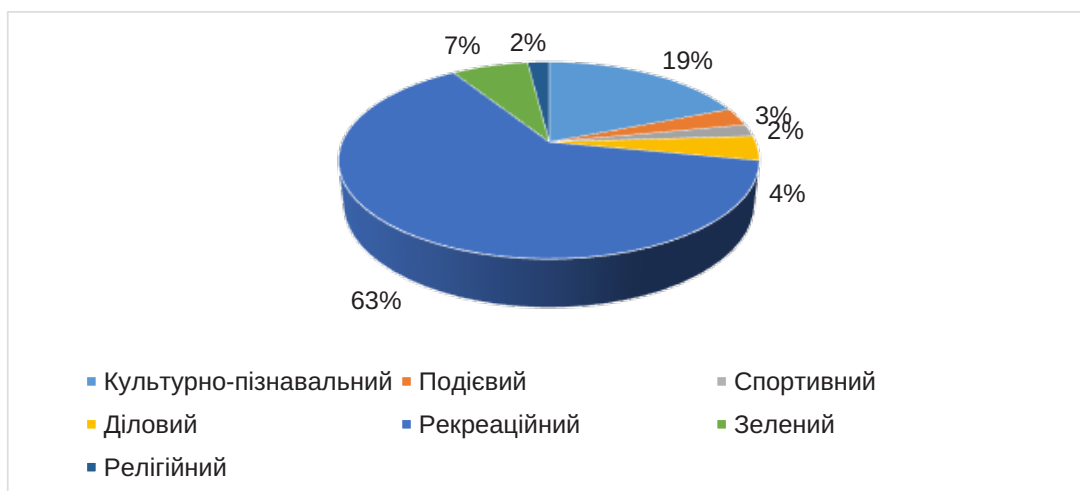

Рис. 1. Розподіл видів туризму у м. Вінниця у 2023 році

Джерело: [8]

міської територіальної громади й м. Вінниця, зокрема, які будуть сприяти втіленню регіональної політики в цій сфері.

Стосовно розвитку туризму, зокрема рекреаційного, у м. Вінниці, слід зауважити, що воно має всі необхідні передумови для цього. Однак наявні можливості необхідно активізувати, тобто привернути увагу до необхідності їх використання. Це можна зробити шляхом популяризації міста як рекреаційно-туристичного центру, забезпечення необхідної підтримки з боку міської влади, бізнесу та регіональних інституцій [9; 10]. До речі, у м. Вінниця діє Департамент маркетингу міста та туризму, який є виконавчим органом міської ради, що відповідає за розвиток гостинності, політику в сфері туризму та курортів, покращення якості туристичних послуг та розбудову інфраструктури. Крім Департаменту, у місті працює низка організацій, які сприяють розвитку туристичної галузі, зокрема й рекреаційного туризму, включаючи:

- суб'єкти туристичного бізнесу;
- громадські та туристичні організації;
- освітні установи, що готують спеціалістів у сфері туризму;
- програми професійного розвитку, такі як «Школа Вінницького гіда», тренінги «Вінницького клубу ділових людей» тощо;
- музейні комплекси;
- туристично-інформаційні центри, Вінницький обласний центр туризму, спорту, краєзнавства та екскурсій, спортивні клуби та інше [16].

Отже, м. Вінниця, яка є адміністративним центром Вінницької області, має стати ще й важливим (на всеукраїнському рівні) центром розвитку туризму, в т. ч. й рекреаційного, на що вказують стрімкі темпи розвитку цієї галузі як у області, так і в місті, та зростаючий інтерес туристів до рекреаційних об'єктів, історичних та культурних пам'яток міста.

Серед найстаріших атракцій Вінниці виділяється історико-архітектурний ансамбль «Мури», розміщений у серці історичної частини міста, до складу якого входять оборонні та релігійні споруди XVII–XVIII ст., включаючи єзуїтський монастир, костел, колегіум, домініканський монастир і оточуючі їх фортечні стіни. На цій території зараз розташовані Державний архів області, Спасо-Преображенський кафедральний собор, обласний краєзнавчий і художній музеї, а також Вінницький технічний лицей. Також до переліку старовинних будівель належить костел Пресвятої Діви Марії Ангельської, зведений у стилі

тосканського бароко у 1761 році, котрий відомий серед містян і туристів завдяки збереженому входу до підземних ходів XVIII ст., де організуються екскурсії. Миколаївська дерев'яна церква XVIII ст. також притягує відвідувачів як яскравий приклад архітектури подільського бароко [11].

Окремий колорит міському центру додає район єврейських ремісників, відомий як Єрусалимка, з його характерним єврейським місцевим бароко. Попри те, що багато будівель було зруйновано у радянські часи, район зберіг свою особливу атмосферу, включно з «Шоколадним будинком» Ваксмана, оббитим плющем, старовинними синагогами та вузькими, мальовничими двориками.

Вежа Артинова, визначна водонапірна споруда та каланча раннього ХХ ст., височить у прогулянковій зоні Європейської площі та служить одним із символів Вінниці. Вона продовжує відміряти час для жителів міста за допомогою годинника та виконує мелодію «Щедрика» Миколи Леонтовича тричі на день, так само, як і сто років тому. У вежі знаходиться Музей воїнів-афганців та центр для туристів.

Історичний центр міста, який розвивався на зламі ХІХ і ХХ ст. завдяки розвитку залізниці та співпраці мера Миколи Оводова та архітектора Григорія Артинова, перетворився на затишне місце для життя і відпочинку. Ця ера позначила появу численних резиденцій, готелів, і прибуткових будинків, що збереглися до сьогодення і визначають облік центру міста як сучасного. Споруди, такі як готелі «Франція», «Палас», «Франсуа», та інші історичні будівлі, є яскравими прикладами модернізму в архітектурі. Готель «Савой», важлива споруда початку ХХ ст., є важливою частиною історії міста, оскільки у 1919 році він став місцем Директорії УНР, перетворивши Вінницю на тимчасову столицю.

Серед інших значущих пам'яток архітектури кінця ХІХ – початку ХХ ст., варто виділити будівлю реального училища, нині – Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Вінницький академічний музично-драматичний театр імені М. Садовського, будівлю окружного суду, яка сьогодні служить міським судом, та інші історичні будівлі [12].

Аркою при вході до Центрального міського парку, зведеною в 1960-х роках, та колоною Магдебурзького права, що символізує давні традиції місцевого самоврядування у серці Вінниці, визначаються інші знакові символи міста. В місті також збереглися історичні вій-

ськові казарми XIX – початку XX ст., які представляють собою комплекс цегляних будівель у стилі еkleктики.

Для підтримки та розвитку туристичної індустрії Вінниці необхідне туристичне планування зон. Цей процес зараз розробляється відповідним Департаментом маркетингу міста та туризму. Таке зонування дозволить оптимізувати використання туристичних ресурсів міста та його околиць, розширити асортимент послуг та пропонувати туристам більш різноманітні можливості.

Розвиток індустрії гостинності залежить від професійності спеціалістів, що володіють сучасними методами роботи та здатні відповідати вимогам споживачів. Покращення професійного рівня персоналу є ключовим для створення конкурентоспроможного ринку якісних туристичних послуг у Вінницькій області і Вінницькій міській територіальній громаді, зокрема. Розробка програми навчання та вдосконалення кваліфікації для працівників туристичної сфери має підняти якість сервісу та сприятиме залученню більшої кількості туристів [13].

Маркетингова стратегія м. Вінниці й міської громади загалом передбачає брендування та активне просування міського туристичного продукту для створення його позитивного іміджу серед потенційних відвідувачів. Диверсифікація промоційних заходів спрямована на конкретні цільові групи. Організація рекламних та інформаційних турів для ЗМІ, туристичних агентств в Україні та за кордоном, а також використання різноманітних каналів для просування Вінниці як привабливого туристичного центру є важливою частиною маркетингової кампанії [6].

Реалізація потенційних можливостей в конкретні заходи можлива через втілення дій згідно зі «Стратегією збалансованого регіонального розвитку м. Вінниця на період до 2030 року». Головна ціль цієї Стратегії полягає у створенні інтегрованої та ефективної системи для розвитку конкурентоспроможного туристичного продукту, який буде сприяти прогресу місцевих громад області, в т. ч. й Вінницької міської. Використання туристичного та рекреаційного потенціалу регіону виступає як ключовий фактор збільшення доходів місцевих бюджетів, створення нових робочих місць та підвищення життєвого рівня населення. Крім цього, впровадження нових туристичних маршрутів дозволить створити умови для відпочинку, які зможуть задовільнити найвибагливіших мандрівників,

які під час подорожей зможуть також зміцнити своє здоров'я [14].

На підставі аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів було виявлено, що серед ключових чинників, на які доцільно орієнтуватись у Стратегії для підвищення конкурентоспроможності туризму в м. Вінниця, є вигідне географічне положення, що відкриває шляхи для співпраці з країнами Європи, привертає увагу великого бізнесу до розвитку туристичної інфраструктури та створення туристичних кластерів, а також формування та просування впізнаваних туристичних брендів (рис. 2).

Стратегічні напрями підвищення привабливості м. Вінниця, як важливого туристичного центру, обґрунтовані в Програмі розвитку туризму у м. Вінниця на 2021–2027 роки [15]. З Програми слідує, що у м. Вінниця існують реальні можливості для створення якісного туристичного продукту.

Вже зроблено кілька важливих кроків на шляху до розвитку туризму у місті, зокрема, пов'язаних зі створенням його туристичного бренду, відкриттям Школи гідів тощо. Особливо важливим кроком у цьому напрямку стала розробка та популяризація унікального туристичного бренду міста, що відповідає загальній стратегії розвитку туризму в ньому як важливої сфери діяльності. Важлива роль також відводиться злагодженій роботі між обласною владою, місцевим самоврядуванням, туристичними підприємствами, освітніми установами та громадськістю – для забезпечення постійного розвитку у місті туристичного сектору [17].

Розвиток туристичної інфраструктури та послуг може бути представлений як система інтегрованої взаємодії між учасниками туристичного ринку у форматі співпраці між владою, громадою та сферою туризму. Ця інтеграція і взаємодія представлені на рис. 3.

Висновки. Визначено, що на шляху до ефективного розкриття потенціалу туристичної галузі, зокрема рекреаційного туризму, існує низка викликів, включаючи недостатній розвиток туристичної інфраструктури і сектору гостинності, слабку транспортну доступність, невисоку якість обслуговування та туристичних послуг, недоліки в маркетинговому просуванні та вплив коливань валют на ціноутворення у туристичній сфері. Для вдосконалення розвитку туризму у м. Вінниця пропонуються такі кроки: підвищення привабливості рекреаційних зон за рахунок доповнення їх новими освітніми та пізнавальними об'єктами, розвиток нових

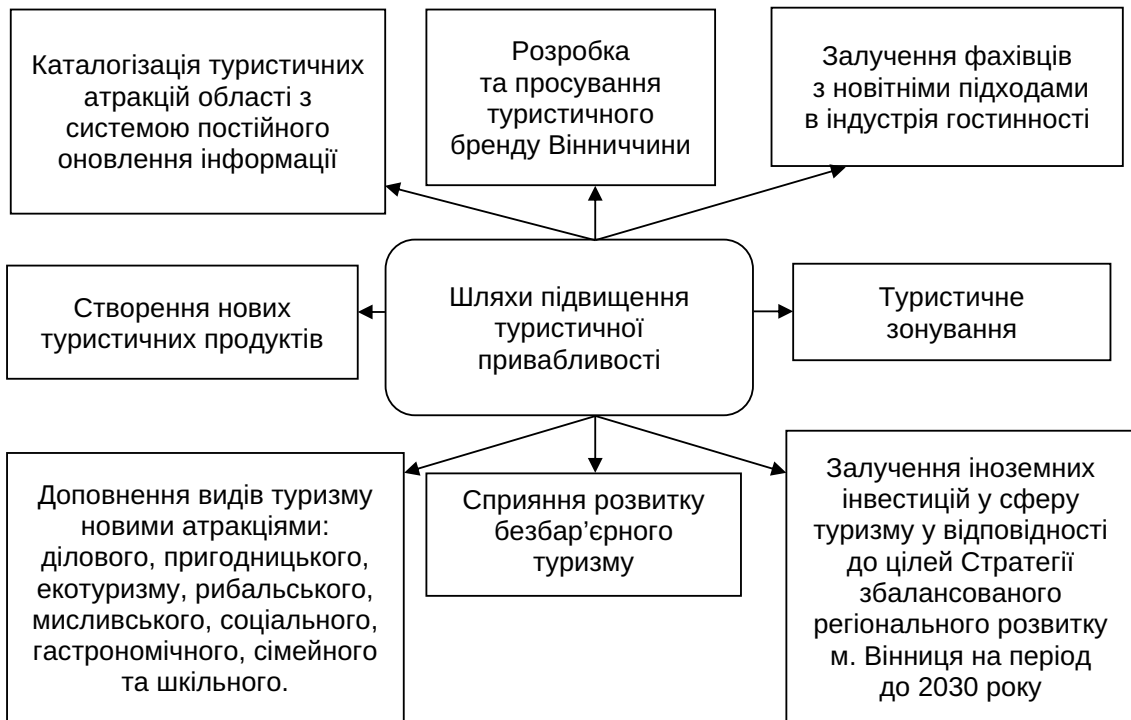

Рис. 2. Шляхи соціально-економічного розвитку туристичної сфери м. Вінниця

Джерело: розроблено автором

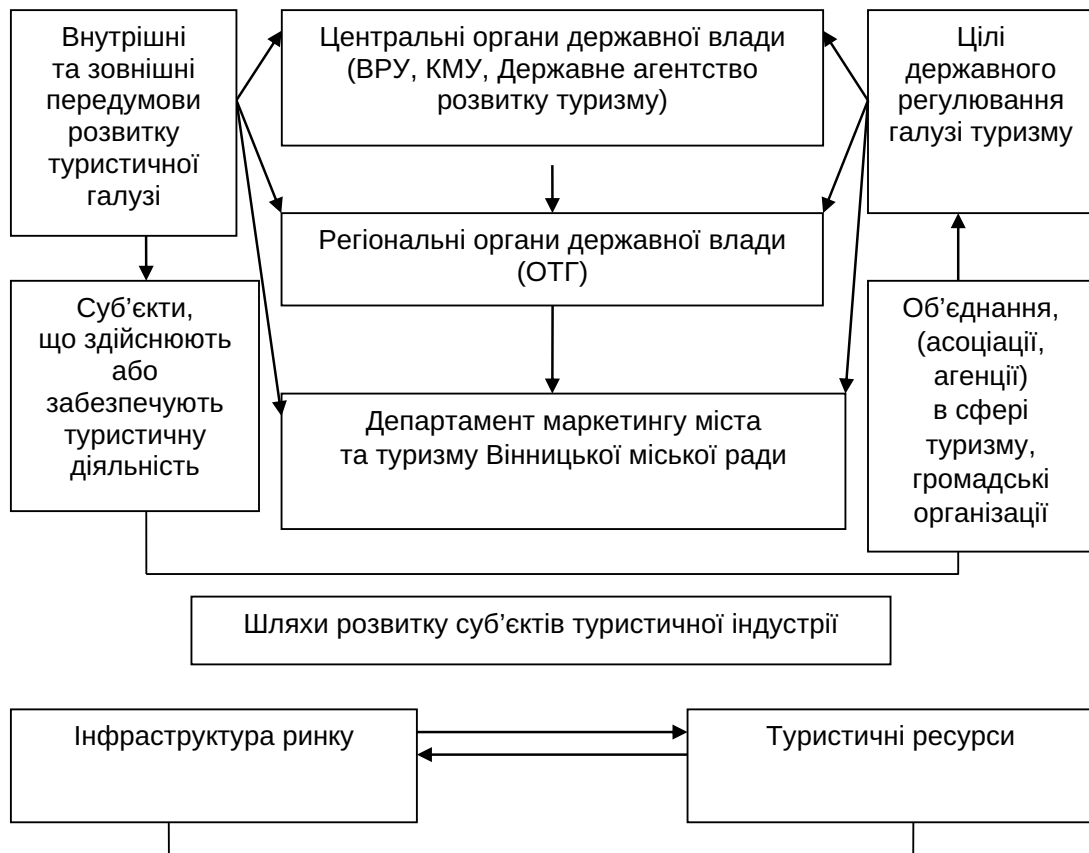

Рис. 3. Механізм функціонування ринку туристичної індустрії м. Вінниця

Джерело: розроблено автором

рекреаційних територій, розширення переліку послуг, створення умов для доступного туризму, активне інформаційне просування через електронні довідники, правову підтримку від держави та залучення інвестицій, а також розширення спектра туристичних пропозицій новими видами атракцій.

Стратегія збалансованого регіонального розвитку м. Вінниця на період до 2030 року визначає шляхи подолання цих викликів, включаючи розвиток нових туристичних маршрутів, залучення інвестицій у сферу туризму та розширення спектра туристичних послуг. Це сприятиме збільшенню доходів

місцевих громад та підвищенню якості життя населення. Синергія між урядом, місцевим самоврядуванням, приватним сектором та громадськістю є ключем до успішного розвитку туризму в області. Це вимагає не тільки планування та інвестицій, а й створення відкритого та інноваційного середовища для реалізації нових проєктів. З метою реалізації визначених стратегічних цілей необхідно акцентувати увагу на підвищенні кваліфікації туристичних працівників, покращенні маркетингових стратегій та розширенні доступу до інформації про туристичні пропозиції області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алієва А. Ю. Концептуальні засади сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери на засадах інклюзивного зростання. *Вісник Нац. ун-ту водного господарства та природокористування. Сер.: Екон. науки*. Рівне: НУВГП, 2020. Вип. 2(90). С. 3–13.
2. Захарова Т. В. Напрями розвитку туристичного бізнесу України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-6>
3. Герасимчук З. В. Особливості раціонального використання туристичний ресурсів. URL: http://zntu.edu.ua/uploads/dept_s&r.pdf (дата звернення: 01.03.2024).
4. Левицька І. В. Розвиток туристсько-рекреаційного потенціалу регіону як основа формування туристичного кластера. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 9. С. 92–96.
5. Зайцева В. М., Шелеметьєва Т. В. Оцінювання соціально-економічного розвитку туризму в Україні як важливий напрям ефективності управління. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1. С. 103–108.
6. Сталій розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України [Текст] : монографія / Наталія Володимирівна Павліха, Ірина Олександрівна Цимбалюк, Анастасія Юріївна Савчук. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). Об'єм даних 2,84 Мб.
7. Унікальний туристичний продукт Вінниччини представлені на міжнародній виставці UITT-2019. URL: <http://www.vin.gov.ua/news/ostanni-novyny/17890-unikalnyturystychnyi-produkt-vinnychchyny-predstavleno-na-mizhnarodniivystavtsi-uitt-2019>. (дата звернення: 02.03.2024).
8. Офіційний сайт Вінницької міської ради. URL: <https://www.vmr.gov.ua/departament-marketynhu-mista-ta-turyzmu> (дата звернення: 02.03.2024)
9. Македон В. В., Маковецька А. О. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах ринкової нестабільності. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 12. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2023/12/9477>. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-12-9477> (дата звернення: 01.03.2024).
10. Македон В. В., Чабаненко А. В. Факторні складові цифровізації глобальної економіки та макроекономічних систем країн світу. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9875>. (дата звернення 01.03.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.1.11
11. Антонишин А. Становлення та розвиток історико-рекреаційного туризму в місті Вінниця. URL: <http://reposit.uni-sport.edu.ua/bitstream/handle/1787878787> (дата звернення: 01.03.2024).
12. Дослідження туристичної привабливості м. Вінниці URL: <https://fama.agency/wp-content/uploads/2020/08/Doslidzhennya-turystichnoyi-privablyvosti-Vinnytsya.pdf> (дата звернення: 01.03.2024).
13. Ставська Ю. В., Вовк В. Ю. Інвестиційна привабливість Вінницького регіону. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 3 (14). С. 371–375.
14. Стратегія розвитку туризму міста Вінниці до 2030 року. URL: <https://vmr.gov.ua/media/%D0%94%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%94%D0%9C%D0%9C%D1%82%D0%A2/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83%20%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B0%20%D0%92%D>

1%96%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%202030%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf (дата звернення: 02.03.2024).

15. Програма розвитку туризму у М. Вінниця на 2021–2027 роки. URL: <http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/ogoloshenia/programa-turizm2020.pdf> (дата звернення: 02.03.2024).

16. Підвальна О. Г., Колесник Т. В. Регіональна політика інноваційного розвитку сфери туризму: проблеми формування та регулювання: Монографія. Вінниця. 2022. 378 с.

17. Колесник Т. В. Інституційні стимули підвищення ефективності державного сектору при децентралізації. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 1 (51). С. 69–86.

REFERENCES:

1. Aliyeva, A. Yu. (2020) Kontseptual'ni zasady staloho rozvytku turystychno-rekreatsiynoyi sfery na zasadakh inklyuzyvnoho zrostannya [Conceptual principles of sustainable development of the tourism and recreation sphere based on the principles of inclusive growth]. *Visnyk Nats. un-tu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannya. Ser.: Ekon. nauky*, vol. 2(90), pp. 3–13. (in Ukrainian)

2. Zakharova, T. V. (2023) napryamy rozvytku turystychnoho biznesu Ukrayiny [Directions of development of tourism business of Ukraine]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-6>. (in Ukrainian)

3. Herasymchuk, Z. V. (2021) Osoblyvosti ratsional'noho vykorystannya turystychnyy resursiv [Peculiarities of the rational use of tourist resources]. Retrieved from: http://zntu.edu.ua/uploads/dept_s&r.pdf (accessed: 01 March 2024) (in Ukrainian)

4. Levyts'ka, I. V. (2016) Rozvytok turyst-s'ko-rekreatsiynoho potentsialu rehionu yak osnova formuvannya turystychnoho klastera [Development of the tourist and recreational potential of the region as a basis for the formation of a tourist cluster.]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 9, pp. 92–96. (in Ukrainian)

5. Zaytseva, V. M., Shelemet'yevva, T. V. (2020) Otsynuyuvannya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku turyzmu v Ukrayini yak vazhlyvyi napryam efektyvnosti upravlinnya [Evaluation of the socio-economic development of tourism in Ukraine as an important area of management effectiveness]. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrayiny*, vol. 1, pp. 103–108. (in Ukrainian)

6. Pavlikha, N., Tsybalyuk, I., Savchuk, A. (2022) Stalyy rozvytok turyzmu ta rekreatsiyi: suchasni vyklyky y perspektyvy dlya Ukrayiny: monohrafiya [Sustainable development of tourism and recreation: modern challenges and prospects for Ukraine: monograph]. Luts'k: Vezha-Druk, 1 elektron. opt. dysk (CD-ROM). Ob'yem danykh 2,84 Mb. (in Ukrainian)

7. Unikal'nyy turystychnyy produkt Vinnychchyny predstavleni na mizhnarodniy vystavtsi UITT-2019 [The unique tourist product of Vinnytsia will be presented at the UITT-2019 international exhibition]. Retrieved from: <http://www.vin.gov.ua/news/ostanni-novyny/17890-unikalnyiturstychnyyi-produkt-vinnychchyny-predstavleno-na-mizhnarodniivystavtsi-uitt-2019>. (accessed: 01 March 2024). (in Ukrainian)

8. Ofitsiyniy sait Vinnytskoi miskoi rady [Official website of the Vinnytsia City Council]. Retrieved from: <https://www.vmr.gov.ua/departament-marketynhu-mista-ta-turyzmu> (accessed: 01 March 2024). (in Ukrainian)

9. Makedon, V. V., Makovets'ka, A. O. (2023) Informatsiynе zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv v umovakh rynkovoyi nestabil'nosti. [Information provision of economic security of enterprises in conditions of market instability]. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal "Internauka". Seriya: "Ekonomichni nauky"*, 12. Retrieved from: <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2023/12/9477>. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-12-947> (accessed: 20 Jan 2024) (in Ukrainian)

10. Makedon V., Chabanenko A. (2022). Faktorni skladovi tsyfrovizatsiyi hlobal'noyi ekonomiky ta makroekonomichnykh system krayin svitu [Factor components of digitalization of the global economy and macroeconomic systems of countries]. *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 1, Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9875>. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.1.11. (in Ukrainian)

11. Antonyshyn, A. (2022). Stanovlennya ta rozvytok istoryko-rekreatsiynoho turyzmu v misti Vinnytsya [Formation and development of historical and recreational tourism in the city of Vinnytsia]. Retrieved from: <http://reposit.uni-sport.edu.ua/bitstream/handle/787878787> (accessed: 01 March 2024). (in Ukrainian)

12. Doslidzhennya turystychnoi pryvablyvosti m. Vinnytsi [Study of the tourist attractiveness of Vinnytsia]. Retrieved from: <https://fama.agency/wp-content/uploads/2020//Doslidzhennya-turystychnoyi-pryvablyvosti-Vinnytsya.pdf> (accessed: 01 March 2024). (in Ukrainian)

13. Stavskaya Yu. V., Vovk V. Iu. (2018) Investytsiina pryvablyvist Vinnytskoho rehionu [Investment attractiveness of the Vinnytsia region] *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia – Eastern Europe: Economy, Business and Management*, vol. 3 (14), pp. 371–375. (in Ukrainian)

14. Stratehiya rozvytku turyzmu mista Vinnytsi do 2030 roku. Retrieved from: <https://vmr.gov.ua/media/%D0%94%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/%D0%94%D0%9C%D0%9C%D1%82%D0%A2/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83%20%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B0%20%D0%92%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%202030%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf> (accessed: 01 March 2024). (in Ukrainian)
15. Prohrama rozvytku turyzmu u Vinnytskii oblasti na 2021–2027 roky [Tourism development program in the Vinnytsia region for 2021–2027]. Retrieved from: <http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/ogoloshenia/programa-turizm2020.pdf> (accessed: 01 March 2024). (in Ukrainian)
16. Pidvalna, O. H., Kolesnyk, T. V. (2022) Rehionalna polityka innovatsiinoho rozvytku sfery turyzmu: problemy formuvannia ta rehuliuвання: Monohrafiia [Regional policy of innovative development of tourism: problems of formation and regulation: Monograph]. Vinnytsia (in Ukrainian)
17. Kolesnyk, T. V. (2020). Instytutysiini stymuly pidvyshchennia efektyvnosti derzhavnogo sektoru pry detsentralizatsii [Institutional incentives for increasing the efficiency of the public sector during decentralization]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol. 1 (51), pp. 69–86. (in Ukrainian)